

Om planlegging

Hvorfor planlegger man?

For noen kan planleggingsfasen være mer givende enn utførelsen. Ikke minst for planleggerne selv. Men en verden med bare planlegging og ingen utførelse tviler jeg sterkt på ville være god å leve i. (Med unntak for de tiltakene som ikke er planlagt med gode hensikter, men de skal det ikke dreie seg om i dette essayet.)

Jeg drister meg til å si at i en normal verden har planlegging alltid en hensikt ut over seg selv. Planleggingen skal føre til at man oppnår noe etter at planen er laget:

- at utførelse kan gå rasjonelt for seg;
- at der det er motstridende mål innen prosjektet, er de funnet, avveid mot hverandre og løsning avklart;
- at mulige skadelige bivirkninger av utførelse unngås, eller i alle fall motvirkes på ressursfornuftige måter;
- at hele prosjektet stoppes dersom man kan se at det ikke er gjennomført med de ressursene man har, eller at man ser at skadevirkningene blir for store.

Når noen planlegger sin egen utførelse, eller betaler for at noen andre skal gjøre det for seg, går det an å forutsette at de har sine egeninteresser godt ivaretatt. Planleggingen gjøres med egeninteressene for øye. Den det planlegges for, får noe som helst er så godt det lar seg gjøre innenfor ressursrammene.

Det følger også naturlig av egeninteressen at planleggingen ikke dras lenger enn de mulige gevinstene eller besparelsene ved den - i form av hvordan kostnadene og skadevirkningene slår inn på interessentens egen resultatvurdering. Å bruke millioner på planlegging for å spare hundretusener i utførelse, er ikke lurere enn å skyte spurv med kanoner.

Hensynet til utenforstående kan det være verre med: naboer og samfunn kan gjerne bli skadelidende uten at det kommer i

interessentens sikte. Det kan bli lite natur igjen, bekken kan bli forurenset, trafikken kan bli sjenerende, støyen sterk, utsikten borte.

Her kommer planlegging i offentlig sammenheng inn, i form av blant annet kommuneplaner og reguleringsplaner. Der er det andre hensikter som teller:

- samfunnsutvikling og utbygginger ses i større sammenheng enn enkeltprosjekter/enkeltbygg, slik at større områder kan disponeres godt;
- av hensyn til naboer og samfunn settes det rammer for hva utførelse (og detaljplanlegging) gjort av noen andre skal holde seg innenfor.

Uansett er ikke planene målet i seg selv. The proof of the pudding is in the eating, som det heter på engelsk. En plan er verdifull bare hvis den brukes til noe etterpå. Og den er fornuftig bare hvis den har kostet mindre å lage enn alle de skadene og kostnadene man kan unngå i det man gjør etterpå. Plan pluss utførelse må koste mindre (i forhold til resultatet, der alle positive kvaliteter trekker opp og alle negative virkninger trekker ned) enn utførelse uten plan.

Dette kan være et dilemma for særlig offentlige planer. De lages ofte uten direkte forbindelse til en utførelse, mer som styring av tenkte utførelser. Det er helt klart behov for denne styringen. Men dras de for langt, kan det være de hindrer utførelse som egentlig er mer ønskelig enn det planen bestemmer. I noen tilfeller er det selve den offentlige planleggingens kultur og begrensninger som gjør mest ønskelig utførelse umulig - mer om det kommer i et senere kapittel.

Høvåg, september 2023

Otto Randøy